

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אם הלכו בפקוח נפש אחר הרוב

(פ"ג א') (המשך משנה): מי שנפלה עליו מפולת, ספק הוא שם, ספק אינו שם, ספק חי, ספק מת, ספק נכרי, ספק ישראל, מפקחין עליו את הגל. מצאוהו חי, מפקחין. ואם מת, ניחוהו.

(פ"ד ב') אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: לא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב (ואם ספק ישראל, מפקחים אפילו שרובם גויים).

(ומברר) היכי דמי? אי נימא דאיכא תשעה ישראל ונכרי אחד בנייהו (ונפלה מפולת על אחד מהם), רובא ישראל נינהו (ומחללים)! אי נמי פלגא ופלגא, ספק נפשות להקל!

אלא דאיכא תשעה נכרים וישראל אחד (ואשמועינן דאע"ג דרובא נכרים, חיישינן שמא ישראל הוא, ומפקחין), הא נמי פשיטא, דהוה ליה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי!

(ומבאר) לא צריכא, דפרוש לחצר אחרת (ושם נפלה על האחד מפולת). מהו דתימא כל דפריש מרובא פריש (והרוב נכרים ולא נחלל), קמ"ל דלא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב.

(ומקשה) איני? והאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: תשעה נכרים וישראל אחד, באותה חצר, מפקחין. בחצר אחרת, אין מפקחין!

(ומתרץ) לא קשיא הא דפרוש כולהו, הא דפרוש מקצתייהו.²

(ומקשה) ומי אמר שמואל הכי (שלא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב גויים)? **והתנן** (מכשירין ב,ז): מצא בה (בעיר שישראל וגויים דרים בה) תינוק מושלך, אם רוב גויים, גוי. ואם רוב ישראל, ישראל. מחצה על מחצה, ישראל. ואמר רב: לא שנו (שאם רוב ישראל, ישראל) אלא להחיותו. אבל לייחסו (כגון אם נקבה היא, שיהא כהן מותר בה), לא (שמא גויה היא, וגירות אסורה לכהן³).

(פ"ה א') ושמואל אמר: (מה ששנינו אם רוב ישראל, ישראל) לפקח עליו את הגל (אבל במחצה על מחצה, וכל שכן רובם גויים, לא מפקחים)!

(ומתרץ) כי איתמר דשמואל ארישא איתמר: אם רוב גויים, גוי. אמר שמואל: ולענין פקוח נפש, אינו כן (דאפילו ברוב גויים, מפקחין. שלא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב).

(ומברר) אם רוב גויים, גוי, למאי הילכתא (אליבא דשמואל. כיוון שאמר שמפקחים עליו גל, כל שכן שמצוה להחיותו. ולמאי הלכתא נחשב כגוי)?

¹ דנפקא לן בסנהדרין (ע"ט א') ובכתובות (ט"ו א') מ'וארב לוי פרט לזורק אבן לגו.

² הא (דשמואל) דפרוש כולהו, הואיל **ואיתחזק ישראל בחצר זו** שנפלה בה מפולת מפקחים. ואף על גב דניידי, לא אזלינן בתר רובא. הא (דרבי יוחנן) דפרוש מקצתייהו, ולא יודעים אם היה ישראל בחצר זו, **הולכים אחר הרוב, הואיל ולא איתחזק**.

³ ואפילו אם אין חשש לאסופי, כגון שיש סימנים המבוארים בקידושין ע"ג ב'. ואע"פ שרוב ישראל, מעלה עשו ביוחסין, ומצריכים שני רוב, כמבואר בכתובות, ט"ו א'. ע"פ רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אמר רב פפא: להאכילו נבלות (עד שיגדל ויקבל עליו גרות).

אם רוב ישראל, ישראל, למאי הילכתא (נחשב ישראל ברוב ישראל יותר ממחצה על מחצה. אם לעניין שלא להאכילו נבלות, במחצה על מחצה ג"כ לא מאכילים אותו)?

להחזיר לו אבידתו.

מחצה על מחצה, ישראל, למאי הילכתא? אמר ריש לקיש: לנזקין.⁴

היכי דמי? אי נימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה, נייתי ראייה (שישראל הוא) ונשקול!

לא צריכא, דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן. פלגא יהיב ליה (כישראל). איך פלגא (ספק הוא, וזה תובעו נזק שלם כגוי) נימא (יאמר) ליה אייתי ראייה דלאו ישראל אנא ושקול.

שיטות הראשונים

נפלה עליו מפולת: כתב הרמב"ם **"מי שִׁנְפְּלָה עָלָיו מִפְּלֵת, סָפַק הוּא שֶׁסָפַק אֵינּוּ שָׁם - מִפְּקָחִין עָלָיו"**. וכן פסק השו"ע.⁵

דפרוש לחצר אחרת: רי"ף ורא"ש גרסו (בביאור דברי שמואל) דפריש חד מינייהו לחצר אחרת, וביארו, שכאשר פרשו חלק ממי שהיו בחצר הראשונה והלכו לחצר אחרת, מפקחים עליהם את המפולת.⁶ אך אם פרשו כל מי שהיו בחצר ולאחר מכן פרש אחד מהם ונכנס לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת, אין מפקחים עליו.⁷ וכן פסק רמב"ם. **רש"י ותוספות** גרסו בהסבר הגמרא לשמואל דפרוש⁸ לחצר אחרת, ולפי זה ביארו כי אם פרשו כולם מהחצר הראשונה ובחצר השנייה נפלה מפולת, מפקחים על האדם.⁹ אך אם פרשו רק מקצתם מהחצר הראשונה ונפלה מפולת בחצר השנייה, אין מפקחים^{10,11} **והשו"ע** פסק **כרי"ף** וסיעתו.¹²

⁴ שור של ישראל שנגח של נכרי, פטור. ושור של נכרי שנגח של ישראל, בין תם בין מועד משלם נזק שלם. ושל ישראל שנגח של ישראל, תם משלם חצי נזק, מועד משלם נזק שלם. רש"י.

⁵ או"ח שכתב, וכתב המשנ"ב (ס"ק ט) ומיירי שהיה שם בעת המפולת, ואינו ידוע אם הספיק לצאת מתוך ההפכה. ונראה שהוא הדין אפילו לא ראינו אותו מתחילה להדיא, רק בבית זה מצוין בני אדם בעת הזאת, נמי מחללין ומפקחין את הגל. **הבא במחירת** בענין שמותר להרגו, ובעת חתירתו נפל עליו גל, אין מפקחין אותו דגברא קטילא הוא (פוסקים בשם הגמרא). **ישראל בעל עבירות לתיאבון**, כל זמן שאין כופר בתורה, נראה דמחללין עליו שבת כדי להצילו (עיין ביו"ד, סי' קנח, בביאור הגר"א, ובפת"ש בשם הבכור שור. שעה"צ). אבל **אם הוא להכעיס**, אסור להצילו אף בחול, וכל שכן דאסור לחלל עליו שבת בפיקוח הגל או בשאר רפואה. והוא הדין לכל הני דאיתא ביו"ד (סי' קנח, א-ב) עיי"ש. מקורות: רמב"ם (הל' שבת ב, ח).

⁶ אע"ג דמדינא כיון דנייד הוה לן למימר דמרובא פריש, אפ"ה כיון שהקביעות נשארה במקומה משום חומרא דפקוח נפש דיינין ליה כמחצה על מחצה וספק נפשות להקל. ר"ן. מאחר שלא נעקרה כל החבורה מקומה והרי החבורה נידונת כמחצה על מחצה. מאירי.

⁷ "שְׁכִינָן שְׁנַעְקְרוּ בְּלֵם, אֵין קָאן יִשְׂרָאֵל קְבוּעַ, וְכָל הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶן קָשְׁהוּן מֵהַלְכִין הֵרִי הוּא בְּחֻזְקַת שְׁפָרְשׁ מִן הָרַב". רמב"ם.
⁸ לשון רבים.

⁹ אע"ג דניידי לא אזלינן בתר רובא. רש"י. שאי אפשר שלא יהיה באחד מהן ישראל ושמא זהו הישראל. רבינו יהונתן מלוניל.

¹⁰ דלא ידעינן אי הוה ישראל בהאי חצר, אזלינן בתר רובא הואיל ולא איתחזק. רש"י. דאמרינן אותן גוים היו דכל דפריש מרובא פריש. רבינו יהונתן מלוניל.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

רוב בפיקוח נפש: רי"ף, רמב"ן, ורמ"ך פסקו גם כרבי יוחנן וגם כשמואל, וסוברים שלא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב. דעת הרמב"ם שרבי יוחנן רוב חולקים על שמואל, ולכן אף בפיקוח נפש הולכים אחר הרוב.¹³ בה"ג הביא רק את דברי שמואל להלכה. השו"ע פסק במקום אחד שלא הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב, אך בעיר שרובה גויים ונפלה מפולת על אחד מהעיר פסק שהולכים אחר הרוב. הרמ"א פסק שלא הולכים אחר הרוב.¹⁴

מדוע מקילים ברוב גויים: כתבו בה"ג ור"י, שהסיבה שמקילים משום שצריך להתקיים 'וחי בהם' ולא שימות בהם, ואם יחושו לספק, זימנין דלא מיקיים 'וחי בהם'.¹⁵

להחיות את האסופי: הרא"ה ביאר, להצילו ממות. וכן כתבו רמב"ן ר"ן ועוד, בדעת רש"י.¹⁶ הרמב"ן, רשב"א, וריטב"א כתבו דהיינו לפרנסו מהצדקה כאחד מעניי ישראל.¹⁷

שור של ישראל שנגח שור של אסופי: כתבו התוספות כי כאשר רוב העיר ישראל, הולכים אחר הרוב, וצריך לשלם.¹⁸ והמגיד משנה כתב שאינו חייב לשלם.¹⁹ וכן פסק השו"ע.²⁰

שור של אסופי שנגח שור של ישראל ברוב גויים: הרא"ש כתב שכאשר רוב העיר גויים, מחזיקים את האסופי כגוי, וצריך לשלם נזק שלם.²¹

¹⁴ ר"י מלוניל, רי"ד ומאירי, גרסו כגסת הרי"ף אך בכל זאת ביארו כרש"י. רבינו אפרים נקט כרש"י, אך מטעם אחר, שכאשר פרוש כולם הוא ספק אחד, וכאשר פרוש מקצתם הוא שני ספקות. והוא דתנן מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק גוי ספק ישראל מפקחין, לפירוש רבינו אפרים או או קתני. השלמה.

¹² אור"ח שכטב. מקורות: ר"י מלוניל (פ"ד ב'). רי"ד (פסקי הרי"ד פ"ד ב'). מאירי (בית הבחירה פ"ד ב'). רי"ף (ה א בדפיו). רמב"ם (הל' שבת ב, כ-כא). רא"ש (סי' טו). רבינו אפרים (הו"ד במאירי ובהשלמה) השלמה (יומא, פרק ח, אות טו).

¹³ דהיא דמסכת יומא דחויא בעלמא הוא, דלשמואל לא שני ליה בין פרוש מקצתייהו לפרוש כולהו, ופליגא אדברי יוחנן, ולית הלכתא כשמואל במקום רבי יוחנן. ריטב"א.

¹⁴ באור"ח (שכטב) פסק השולחן ערוך שלא הולכים אחר הרוב, אך באהע"ז (ד, לד) פסק שהולכים אחר הרוב. הרמ"א באהע"ז פסק שלא הולכים אחר הרוב. מקורות: רי"ף (הא מדפי הרי"ף). רמ"ך (הו"ד בכס"מ הל' שבת ב, כא). רמב"ן (כתובות ט"ו ב'; תורת האדם שער הסכנה). רא"ה (כתובות ט"ו ב'). ר"ן (על הרי"ף ה, א).

¹⁵ מקורות: בה"ג (שאר הלכות שבת). ר"י (תוספות).

¹⁶ כנראה גרסו בדברי רש"י אחרת מהגרסה שלפנינו, שכך כתוב לפנינו בדברי רש"י בכתובות: "ב"ד מצוין לפרנסו משום וחי אחיך עמך".

¹⁷ וכך גם גרסת רש"י שלפנינו. מקורות: כל הראשונים שבפסקה (חידושיהם לכתובות ט"ו ב'). וכן בחי' רבי וידאל קרשקש (תלמידם הגדול של הרא"ה ורשב"א, וחברו של הריטב"א, הוצ' מכון שלם - צפונות קדמונים) כתב כרמב"ן ור"ן.

¹⁸ וכך משמע מדברי הרא"ש, שכתב שבמחצה על מחצה אם נגח שור של ישראל שור של אסופי דינו כגוי, ומשמע שאם היה רוב ישראל היה נידון כישאל.

¹⁹ דהא קי"ל דלא אזלינן בממונא בתר רובא. מגיד משנה. וכך הבין הבית יוסף בדברי הטור, אך הדרכי משה חלק עליו והבין שנקט כתוספות.

²⁰ אבה"ע ד, לד. כן כתב הבי"י בביאור דברי הטור. וראה דרכי משה. וראה 'שב שמעתתא' (ד, פרק ו). מקורות: תוספות (פ"ה א', ד"ה לא צריכא). רא"ש (תוספותיו, כתובות ט"ו ב'). מגיד משנה (הל' איסורי ביאה טו, כו).

²¹ לפי שאין לו חזקת ממון כיון שהוא עצמו מסופק אם הוא גוי או ישראל. מגיד משנה. מקורות: רא"ש (תוספות רא"ש כתובות ט"ו ב'). מגיד משנה (הל' איסורי ביאה טו, כו).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שכט)

- א. כל פקוח נפש דוחה שבת, והזריז הרי זה משבת. אפלו נפלה דלקה בחצר אחרת וירא שתעבר לחצר זו ויבא לידי סכנה, מכבין כדי שלא תעבר.
- ב. אין הולכים בפקוח נפש אחר הרב. אפלו היו תשעה גוי וישראל אחד בחצר, ופרש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו שם מפלת, מפקחין, כיון שנשאר קביעות הראשון במקומו חשבינן ליה כמחצה על מחצה. אבל אם נעקרו כלם ובשעת עקירתן פרש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו, אין מפקחין עליו; שכינן שנעקר קביעות הראשון ממקומו, אמרינן: כל דפריש מרבא פריש.
- ג. מי שנפלה עליו מפלת, ספק חי ספק מת, ספק הוא שם ספק אינו שם, אפלו אם תמצא לומר שהוא שם, ספק גוי ספק ישראל, מפקחין עליו אף על פי שיש בו כמה ספקות.
- (אבה"ע, הלכות פריה ורביה, סימן ד)
- לג. האסופי שנמצא בעיר שיש בה גוים וישראל, בין שהוא רב גוים או רב ישראל, הרי זה ספק כותי לענין יוחסין. קדש אשה, צריכה גט מספק. הטבילוהו בית דין לשם גרות, או שטבל משהגדיל, הרי הוא לענין יוחסין כשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל, שאין הטבילה מועלת אלא להוציאו מידי גוים.
- לד. אם לא טבל ולא הטבילוהו בית דין, הנה רב העיר כותים, מתר להאכילו נבלות. הנה רבן ישראל, מחזירים לו אבדתו כישׂראל. מחצה על מחצה, מצוה להחיותו פרוש, לפרנסו כישׂראל, ומפקחין עליו את הגל בשבת, והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממון המוציא מחברו עליו הראיה. הגה: ויש אומרים דאפלו ברב כותים, מפקחים עליו הגל בשבת ואין מצוין להחיותו אלא ברב ישראל (טור).

באיזה מצב של הקבור מפקחים עליו בשבת

(פ"ה א') (שנינו) מצאוהו חי מפקחין. (ומקשה) מצאוהו חי, פשיטא!

(ומתרץ) לא צריכא, דאפילו לחיי שעה.

(שנינו) ואם מת יניחוהו (תחת הגל). (ומקשה) הא נמי פשיטא!

(ומתרץ) לא צריכא לרבי יהודה בן לקיש. **דתניא:** אין מצילין את המת מפני הדליקה. אמר רבי יהודה בן לקיש: שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה (לחצר המעורבת, שאין איסור אלא טלטול).

ואפילו רבי יהודה בן לקיש לא קאמר אלא מתוך שאדם בהול על מתו, אי לא שרית ליה (איסור טלטול דרבנן) אתי לכבווי (ולעבור על איסור תורה). אבל הכא אי לא שרית ליה מאי אית ליה למעבד (מה יש לו לעשות להצילו, כדי שנתיר לפקח ובלבד שלא יעבור איסור תורה).

בעזה"ש"ת
כה תמוז תשפ"א
מסכת: יומא | פרק: ח | דף: פ"ה

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תנו רבנן: עד היכן הוא בודק (אם דומה למת, שאינו מזיז איבריו, עד היכן מפקח לדעת האמת)? (1) עד חוטמו²² (ואם אין חיות בחוטמו, שאינו מוציא רוח, ודאי מת ויניחוהו). (2) ויש אומרים: עד לבו. בדק ומצא עליונים מתים, לא יאמר כבר מתו התחתונים. מעשה היה ומצאו עליונים מתים ותחתונים חיים.

אמר רב פפא: מחלוקת ממטה למעלה (שמוצאו דרך מרגלותיו תחילה, ובודק והולך כלפי ראשו). אבל ממעלה למטה, כיון דבדק ליה עד חוטמו שוב אינו צריך (להמשיך לבדוק), דכתיב²³ "כָּל אֲשֶׁר נְשָׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ (מכל אֲשֶׁר בְּחַרְבָּה מֵתוֹ)".

שיטות הראשונים

עד היכן הוא בודק: רמב"ם, ריא"ז, מאירי, הבתים, והמאורות פסקו שבדק עד חוטמו²⁴. רבינו ירוחם פסק עד טבורו. והשו"ע פסק כרמב"ם.²⁵

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שכת)

ד. אִפְלוּ מִצְאוּהוּ מְרֻצָּץ, שְׁאִינוּ יָכוֹל לְחַיּוֹת אֶלָּא לְפִי שְׁעָה, מְפַקְחִין וּבּוֹדְקִים עַד חוֹטְמוֹ; אִם לֹא הִרְגִּישׁוּ בְּחוֹטְמוֹ חַיּוֹת, אִזּוֹ וְדַאי מֵת לֹא שָׁנָא פְּגָעוּ בְּרִאשׁוֹ תַּחֲלָה, לֹא שָׁנָא פְּגָעוּ בְּרַגְלָיו תַּחֲלָה.
ה. מְצָא עֲלִיוֹנִים מֵתִים, לֹא יֵאמַר: כִּבְרַם מֵתוֹ תַּחְתּוֹנִים, אֶלָּא מְפַקֵּחַ עֲלֵיהֶם שְׁמָא עֲדִין הֵם חַיִּים.

²² כך גרסת רש"י, רבינו אליקים, והדפוסים. וגרסת רבינו חננאל, רי"ף, רמב"ן (תורת האדם ענין הסכנה), רי"ד (פסקי הרי"ד פה,א), ריבב"ן, רבינו יהונתן מלוניל, רא"ש (סימן טז), רבינו ירוחם (נתיב יב חלק ט), והמנהיג (הלכות צום כפור): עד טבורו, וכך גם בסוגיא המקבילה בירושלמי (יומא פרק ח הלכה ה). המאירי הביא את שתי הגרסאות. וראה דק"ס.

²³ בראשית זכב.

²⁴ ונראה שטעמו משום דספק נפשות להקל ודלא כרבינו ירוחם שפסק כתנא קמא. בית יוסף.

²⁵ או"ח שכת"ד. כתב הביה"ל (ד"ה אלא), כי המחויב מיתת בית דין אין מפקחים עליו את הגל, משום שהתורה חסה על חיי שעה, היינו למי שחם על חיים שלו, לאפוקי בזה דגברא קטילא הוא מחמת רשעותו, ולא עדיפא מרועי בהמה דקה דאין מעלין אותו מן הבור. מקורות: רמב"ם (הל' שבת ב,יט). ריא"ז (הלכה ג סעי' יא). מאירי (יומא פ"ה א'). הבתים (שערי המלאכות האסורות ביום השבת שער שלישי). המאורות (יומא פ"ה א'). רבינו ירוחם (נתיב יב חלק ט).